

Projekt ma na celu wykreślenie aktualnego profilu aspektu czasownika polskiego oraz jego ewolucji w ciągu ostatnich 250 lat na tle sąsiednich języków słowiańskich: rosyjskiego i czeskiego. Będziemy przy tym korzystać z bogatego doświadczenia aspektologii niemieckiej, łącząc je z potencjałem badawczym polskich uczestników projektu analizujących szczegółowo polski, rosyjski i czeski system aspektowy.

Choć aspekt rosyjski został opisany wnikliwie w tysiącach prac, w polszczyźnie wciąż brak kompleksowego opisu tej kategorii, który uwzględniałby odkrycia i tezy współczesnej światowej aspektologii. Aspekt słowiański, przez lata traktowany jak kategoria homogeniczna, wykazuje liczne różnice w użyciu między językami. Chcielibyśmy uzupełnić obserwacje dotyczące przejściowego charakteru aspektu polskiego.

W projekcie będziemy badać podobieństwa i różnice między językami słowiańskimi w hierarchii funkcji aspektowych oraz stopień zintegrowania aspektu z innymi kategoriami. Język niemiecki nie ma gramatycznego aspektu (niektóre funkcje słowiańskiego aspektu wyrażają niemieckie przedrostki), ale podstawowe funkcje akcjonalne, temporalne i modalne są dla niemieckiego i słowiańszczyzny wspólne. Dlatego traktujemy w projekcie język niemiecki jako punkt odniesienia.

Zbudujemy polsko-niemiecki korpus-równoległy obejmujący teksty z ostatnich 250 lat. Czasowniki będą w korpusie otagowane jako człony par aspektowych, dwuaspektowe, tylko niedokonane lub tylko dokonane. Korpus będzie służył badaniom aspektologicznym, ale jako praktyczny efekt projektu będzie długo przydatny do innych badań lingwistycznych oraz pokrewnych.

W badaniach aspektu będziemy koncentrować się na jego funkcjach i problemach zaniedbywanych we współczesnej aspektologii: na różnych rodzajach użyciu nieaktualnych czasu teraźniejszego, wielokrotności oraz na aspekcie w konstrukcjach modalnych i w kontekście modyfikatorów propozycjonalnych. Chcemy także zbadać użycie czasowników niedokonanych w czasie teraźniejszym w tekstach prawnych i kodeksach, uwzględniając ich interpretację w opinii prawników i przeciętnych użytkowników języka. Spośród języków słowiańskich tylko w polskich kodeksach dyspozycje norm prawnych wyrażane są czasownikiem niedokonanym, np. *kto zabija, kto nakłania*.

W badaniu modeli derywacji morfologicznej określimy, w jaki sposób nieregularność formalna par aspektowych związana jest z rozwojem i rozpadem trójek złożonych z czasownika rdzennego bezprefiksального, prefiksального derywatu dokonanego oraz utworzonego odeń wtórnego derywatu niedokonanego.

Około połowa okresu projektu poświęcona będzie budowie korpusu: akwizycji tekstów, wyrównaniu między językami, anotacji oraz indeksacji. Jednocześnie będziemy prowadzić kwerendę biblioteczną tekstów osiemnasto- i dziewiętnastowiecznych skupioną na funkcjach aspektowych czasowników w porównaniu z tłumaczeniami czeskimi, rosyjskimi i niemieckimi. W drugiej części projektu stworzymy bazę danych trójek i par aspektowych oraz czasowników dwuaspektowych w polskim, czeskim i rosyjskim. Badania funkcji aspektu zostaną uzupełnione interpretacją ankietową form aspektowych w tekstach prawnych oraz języku ogólnym.

Nasze badania przyniosą korzyści w dydaktyce językoznawstwa polonistycznego oraz języka polskiego jako obcego. Posłuży temu podręcznik nauczania aspektu oraz monografia opisująca wyniki projektu. Opis użycia aspektu niedokonanego w tekstach prawnych jest ważny dla interpretacji tych tekstów, także w porównaniu prawodawstwa w Polsce i w krajach sąsiednich.